

Stavovi studenata Kineziološkog fakulteta u Osijeku o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima

Jeger, Dino

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Kinesiology Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Kineziološki fakultet Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:265:500408>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Kinesiology Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Kineziološki fakultet Osijek
Diplomski sveučilišni studij Kineziološka edukacija

Dino Jeger

**STAVOVI STUDENATA KINEZIOLOŠKOG FAKULTETA U
OSIJEKU O SUDJELOVANJU TRANSRODNIH OSOBA U
SPORTSKIM NATJECANJIMA**

Diplomski rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Kineziološki fakultet Osijek
Diplomski sveučilišni studij Kineziološka edukacija

Dino Jeger

**STAVOVI STUDENATA KINEZIOLOŠKOG FAKULTETA U
OSIJEKU O SUDJELOVANJU TRANSRODNIH OSOBA U
SPORTSKIM NATJECANJIMA**

Diplomski rad

JMBAG: 0113137923

e- mail: djeger@kifos.hr

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivica Kelam

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Kinesiology Osijek

University graduate study of Kinesiology

Dino Jeger

**THE PERSPECTIVES OF STUDENTS FROM THE FACULTY
OF KINESIOLOGY IN OSIJEK ON THE INVOLVEMENT OF
TRANSGENDER INDIVIDUALS IN SPORTS COMPETITIONS**

Master's Thesis

Osijek, 2023.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Kineziološkog fakulteta Osijek, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju „Narodne novine“ broj 123/03., 198/03., 105/04., 174/04., 2/07.-Odluka USRH, 46/07., 63/11., 94/13., 139/13., 101/14.-Odluka USRH, 60/15.-Odluka USRH i 131/17.).
3. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan s dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Dino Jeger

JMBAG: 0113137923

Službeni e-mail: djeger@kifos.hr

Naziv studija: Diplomski sveučilišni studij Kineziološka edukacija

Naslov rada: Stavovi studenata Kineziološkog fakulteta u Osijeku o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima

Mentor/mentorica završnog / diplomskog rada: izv. prof. dr. sc. Ivica Kelam

U Osijeku, 2023. godine

Potpis _____

Stavovi studenata Kineziološkog fakulteta u Osijeku o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati položaj transrodnih osoba u sportskim natjecanjima te ispitati stavove studenata Kineziološkog fakulteta u Osijeku o transrodnim osobama i njihovom sudjelovanju u sportskim natjecanjima. Istraživanje je provedeno online putem Google obrasca. U istraživanju je sudjelovalo 87 sudionika, u rasponu dobi od 18 do 28, koji studiraju kineziologiju u Osijeku. Sudionici su ispunjavali sociodemografski i anketni upitnik. Rezultati su pokazali da žene u većoj mjeri od muškaraca podržavaju sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima. Nadalje pokazalo se da je generalno mišljenje sudionika kako je transrodnim muškarcima otežano sudjelovanje u muškoj kategoriji te da je transrodnim ženama olakšano sudjelovanje u ženskoj kategoriji. Naposljetku, pokazalo se da sudionici smatraju kako im je sadržaj kolegija „Bioetika sporta“ pomogao u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša.

Ključne riječi: transrodni sportaši, sportska natjecanja, stavovi

The Perspectives of Students from the Faculty of Kinesiology in Osijek on the Involvement of Transgender Individuals in Sports Competitions

ABSTRACT

The objective of this study was to investigate the inclusion of transgender individuals in sport competitions and gauge the perspectives of students from the Faculty of Kinesiology in Osijek regarding transgender participation in sport. The research was carried out through an online survey administered via a Google form, with 87 participants aged 18 to 28, all of whom were studying kinesiology in Osijek. These participants completed both sociodemographic and survey questionnaires. The findings revealed that women tend to be more supportive of transgender athletes' involvement in sport competitions compared to men. Additionally, the general consensus among the participants was that transgender men face challenges when participating in male categories, while it is relatively easier for transgender women to compete in female categories. Lastly, the respondents expressed that the content covered in the "Bioethics of Sports" course significantly contributed to their understanding of gender discrimination issues in sport.

Keywords: transgender athletes, sport competitions, student attitudes

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
1.1. Povijesni pregled smjernica za transrodne osobe u natjecanjima	3
1.2. Današnje smjernice	4
1.3. Fiziološke spolne razlike.....	5
1.4. Iskustva transrodnih osoba.....	7
2. Cilj rada.....	9
2.1. Problemi	9
2.2. Hipoteze	9
3. Metode rada	10
3.2. Mjerni instrumenti i varijable.....	12
3.3. Opis protokola testiranja	12
4. Rezultati	13
4.1. Odgovori na anketni upitnik.....	13
4.2. Analiza rezultata – testiranje hipoteza	25
5. Rasprava.....	29
6. Zaključak.....	33
7. Literatura.....	34
7. Životopis	36
8. Prilozi	37

1. Uvod

Bioetika sporta je interdisciplinarno područje bioetike koja se bavi moralnim, etičkim i filozofskim pitanjima što uključuje razumijevanje moralnih principa i vrijednosti koje utječu na sportsku praksu, odluke i pravila. Bioetika sporta spaja znanja iz različitih disciplina, točnije sportske psihologije, kineziologije, fizioterapije te kemije, biologije i farmakologije (Škerbić i Radenović, 2018). Teme kojima se bavi bioetika sporta su:

- a) Doping
- b) Genetika, geni i sport
- c) Rod i spol
- d) Zdravlje praktičara sporta
- e) Sportska medicina
- f) Biotehnologija
- g) Transhumanizam i kiborg sport(aši)
- h) Paraolimpizam i sportaši s tjelesnim ograničenjima (Škerbić, 2021)

Važan aspekt bioetike sporta je pitanje jednakosti i inkluzivnosti te nastoji osigurati pristupačnost i pravednost za sve, bez obzira na spol, rasu, ili druge osobne karakteristike. Različiti problemi poput diskriminacije i seksizma predstavljaju izazov već dugi niz godina. Jedno od novih pitanja je uključivanje transrodnih osoba u sportska natjecanja (Camporesi i McNamee, 2018). Razlozi za to te opći pojmovi o transrodnosti i sportskim natjecanjima bit će opisani u nastavku.

Spol je biološka odrednica definirana tjelesnim značajkama: kromosomima (XX i XY), gonadama (sjemenici i jajnici), unutarnjim (sjemenovodi, prostata; jajovodi, maternica) i vanjskim (penis i vulva) spolnim organima (Arbanas, 2021). Rodni identitet odnosi se na unutarnje doživljavanje sebe kroz perspektivu spola pa se tako razlikuju cisrodne i transrodne osobe. Cisrodna osoba je osoba čiji se spol poklapa s njezinim rodnim identitetom dok se transrodnim osobama spol i rodni identitet ne podudaraju. Nadalje, termin transrodna žena odnosi se na osobu koja je rođena s muškim spolnim obilježjima, no ženskog je rodnog identiteta; dok se termin transrodni muškarac odnosi na osobu koja rođena sa ženskim spolnim obilježjima, no muškog je rodnog identiteta (Ingram i Thomas, 2019). Neke transrodne osobe žele izjednačiti svoj rodni

identitet sa spolnim karakteristikama što mogu učiniti kroz hormonalnu terapiju i/ili kirurške zahvate (Kraljić i Drvnošek, 2022.). Rasprava o spolnim razlikama može se podijeliti na tri pristupa, a svaki od njih značajan je za pitanje transrodnosti:

- 1) **Prirodne razlike** – uključuju biološke aspekte kao što su kromosomi i hormoni, točnije urođene razlike između muškaraca i žena koje se odnose na spol
- 2) **Rodna socijalizacija** – proučava rodne uloge koje osoba usvaja u obitelji, putem medija i sl.. Rodne razlike nisu biološki određene nego su proizvod utjecaja kulture u kojoj osoba živi.
- 3) **Društvena konstrukcija roda i spola** – prema ovom pristupu biologija i ljudsko tijelo nisu predodređeni nego ovise o izboru pojedinca i ljudskom djelovanju (Gidenns, 2007.).

Većina sportskih natjecanja su podijeljena na mušku i žensku natjecateljsku kategoriju kako bi se postigla pravednost i svima omogućila jednaka mogućnost uspjeha (Ingram i Thomas, 2019). Osim same grupacije, postoje i različita pravila, oprema te standardi za izvrsnost za muškarce i žene. Neki od primjera su da u ženskom hokeju nema kontakta, da su koševi niži u ženskoj košarci te da su kriteriji za izvrsnost u umjetničkom klizanju različiti za muškarce i žene (Flores i sur., 2020).

U sportskim natjecanjima pojavio se problem u situacijama kada transrodna osoba želi sudjelovati u sportskim natjecanjima, točnije problematika leži u određivanju kategorije u kojoj bi se osoba trebala natjecati (Arbanas, 2021). Najveća dilema vezana uz uključivanje transrodnih sportaše u sportska natjecanja je kako postići pravednost i jednakost za sve sudionike. S jedne strane treba svima osigurati priliku sudjelovanja u sportu bez diskriminacije. S druge strane, treba uzeti u obzir da postoji razlika u fizičkim karakteristikama između muškaraca i žena, a upravo te razlike mogu utjecati na rezultate natjecanja čime se direktno smanjuje pravednost. Smjernice kojima se uređuje sudjelovanje transrodnih osoba u sportskim natjecanjima mogu se podijeliti na uključujuće i isključujuće. Isključujuće se odnose na odredbu da se transrodna osoba treba natjecati u kategoriji u koju pripada s obzirom na spol s kojim je rođena, odnosno prema onome što piše u njezinom rodnom listu, dok su uključujuće odrednice one koje uključuju transrodnu osobu u natjecanje u kategoriji koja odgovara njezinom rodnom identitetu (Flores i sur., 2020). Kroz povijest se ova problematika rješavala na različite načine te će u nastavku biti opisani načini na koji su se transrodne osobe uključivale u sportska natjecanja kroz povijest.

1.1. Povijesni pregled smjernica za transrodne osobe u natjecanjima

Na Olimpijskim igrama 1948. godine ženske natjecateljice morale su donijeti medicinski dokaz od svog doktora kako bi dokazale da su žene. Zbog sumnje da se takvi dokazi mogu falsificirati 1966. godine donesena je odluka da žene moraju prolaziti kroz vizualnu inspekciju kako bi se potvrdio njihov spol. Ova odluka nije se sviđjala sportašicama zbog čega je 1968. godine uvedeno genetsko testiranje. Ova metoda testirala je prisutnost neaktivnog X kromosoma (Barrova tijela) kao dokaz odsutnosti Y kromosoma. Ovom metodom iz natjecanja su se isključile žene koje su bile ženskog spola i rodnog identiteta, no imale su poremećaj u spolnom sazrijevanju ili latentni Y kromosom, saznanje o tome dobile su tek na testiranju. 1988. godine Međunarodna asocijacija atletskih federacija (IAAF) prestala je s provjerama spola prije natjecanja zbog testiranja urina pred svjedokom i modernih uniformi zbog čega su smatrali da nije moguće da muškarac uđe u natjecanje kao žena. Međunarodni olimpijski odbor (MOO) uveo je testiranje Y kromosoma u 1992. godini (Ingram i Thomas, 2019).

Međunarodni olimpijski odbor 2003. godine donio je odluku kojom osoba koja je podvrgnuta kirurškom zahvatu promjene spola i koja dokazano koristi hormonalnu terapiju te ima zakonsko priznanje svog spola ima mogućnost natjecati se u rodno odvojenim spolovima u skladu sa svojim rodnim identitetom (Flores i sur., 2020). IAAF je 2011. godine objavio regulaciju prema kojoj su se sportašice mogle natjecati u ženskoj kategoriji ako imaju razine androgena ispod normalnog raspona za muškarce ili imaju razine androgena unutar normalnog raspona za muškarce, ali imaju otpornost na androgene tako da nemaju nikakvu konkurentsku prednost. Točnije, žene su morale imati razinu testosterona manju od $10 \text{ nmol}\cdot\text{L}^{-1}$. Problematika ove regulacije je u određivanju konkurentne prednosti u slučaju povišenih razina testosterona. Osim toga, javio se problem kod žena koje imaju hiperandrogenizam (povišena razina muških spolnih hormona) (Ingram i Thomas, 2019). U nastavku će biti opisane aktualne smjernice za uključivanje transrodnih sportaša u sportska natjecanja.

1.2. Današnje smjernice

Međunarodni olimpijski odbor 2015. godine uveo je smjernice za uključivanje transrodnih osoba u olimpijska natjecanja. Suprotno smjernicama iz 2003. godine nije nužno da je transrodna osoba prošla kroz kirurški zahvat promjene spola, niti da mora prolaziti kroz hormonsku terapiju. Transrodni muškarac može se natjecati u muškoj kategoriji bez ikakvih restrikcija. Transrodne žene se prvenstveno moraju izjasniti kao žene i tu izjavu ne mogu promijeniti u razdoblju od četiri godine. Osim toga, nužno je da sportašica ima razinu testosterona u krvi koja je manja od $10 \text{ nmol} \cdot \text{L}^{-1}$ najmanje 12 mjeseci prije natjecanja i mora održavati ovu razinu tijekom natjecanja. Ako je razina testosterona viša od propisane, sportašici je zabranjeno sudjelovanje u natjecanjima u idućih 12 mjeseci (Ingram i Thomas, 2019). Novije regulacije za uključivanje transrodnih osoba u sportska natjecanja postala su u većoj mjeri uključujuća (Flores i sur., 2020).

Postoje profesionalne i etičke smjernice kojima se određuje jednakost i prava ljudi, no postoje i smjernice o pružanju jednakih prava, pravednosti i smanjivanju diskriminacije u sportskim natjecanjima koja mogu biti u koliziji kada je u pitanju uključivanje transrodnih osoba u sportska natjecanja (Flores i sur., 2020). Iako postoje pravilnici i smjernice o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima čini se kao da konsenzus o standardiziranim regulacijama zapravo ne postoji. Jedan od problema koji koči sam konsenzus leži u nedostatku znanja o prednostima i nedostacima sudjelovanja transrodnih osoba u sportskim natjecanjima. Razlog tome je što nije nužno da se medicina i znanost uključe u određivanje pravila sportskih natjecanja (Ingram i Thomas, 2019). U idućem odjeljku bit će opisane poznate fiziološke razlike između muškaraca i žena i njihov utjecaj na sportska natjecanja.

1.3. Fiziološke spolne razlike

Cisrodni muškarci imaju veću i gušću mišićnu masu i čvršće vezivno tkivo, sposobnost da brže i učinkovitije ispolje veću mišićnu silu, imaju manje masti, drugačiju distribuciju tjelesne masti i veću količinu čiste mišićne mase. Nadalje, imaju dužu i veću skeletnu strukturu, koja stvara prednost u sportovima gdje poluge utječu na primjenu sile, gdje je veća dužina udova/prsta povoljna i gdje su visina, masa i proporcije izravno odgovorne za kapacitet izvedbe. Bolju kardiovaskularnu i respiratornu funkciju, s većim volumenom krvi i srca, višom koncentracijom hemoglobina, većom površinom poprečnog presjeka dušnika i manjim troškovima kisika za disanje. Naravno, različiti sportovi zahtijevaju različite fiziološke karakteristike - prednost u jednoj disciplini može biti neutralna ili čak nedostatak u drugoj - ali ispitivanje niza rekorda i izvedbi u bilo kojoj disciplini otkriva da postoji nekoliko sportskih disciplina u kojima muškarci ne posjeduju prednost u izvedbi u odnosu na žene kao rezultat fizioloških karakteristika na koje utječe testosteron (Hilton i Lundberg, 2021).

Opće je prihvaćena činjenica da androgeni hormoni (posebice testosteron) daju atletsku prednost u natjecateljskom sportu. Upravo zbog tog mišljenja smatra se da transrodne žene, zbog visokih androgenih razina hormona, imaju prednost u sportu (Jones i sur., 2017). Suprotno tome, ne dovodi se u pitanje prednost transrodnih muškaraca u sportu iako im je, ako su se odlučili na hormonalnu terapiju, ubrizgavan testosteron. Unatoč općeprihvaćenom mišljenju, malo je istraživanja koja su izravno istraživala povezanost razine androgenih hormona sa sportskom sposobnošću u cisrodnoj i transrodnoj populaciji (Jones i sur., 2017). Gooren i Bunck (2004) proveli su istraživanje kojim su uspoređivali 17 transrodnih muškaraca s 19 transrodnih žena prije i poslije tranzicije. Istraživanje je uključivalo praćenje razine testosterona, mišićne mase, hemoglobina i faktora rasta sličnom inzulinu (*engl insulin-like growth factor - IGF*). Transrodne žene zadržale su veću količinu mišićne mase od transrodnih muškaraca, no postojala su preklapanja između grupa. Točnije, mišićna masa transrodnih žena bila je u granicama mišićne mase cisrodnih žena koje su sudjelovale u istraživanju. Važno je naglasiti kako samom hormonalnom terapijom kod transrodnih žena dolazi do smanjivanja mišićne mase i snage (Kraljić i Drvošek, 2022). Harper (2015; prema Jones i sur., 2017) proveo je istraživanje na osam transrodnih žena kako bi usporedio brzinu trčanja na duge staze prije i poslije tretmana supresije

testosterona. Pokazalo se kako su poslije supresije testosterona značajno sporije istrčale dionice zbog čega Harper zaključuje kako nakon smanjene razine testosterona i hemoglobina kod transrodnih žena dolazi do opadanja izdržljivosti čime se transrodne žene izjednačavaju s cisrodnim.

Hilton i Lunberg (2021) napravili su pregled 12 longitudinalnih studija koje su ispitivale učinke supresije testosterona na nemasnu tjelesnu masu ili veličinu mišića kod transrodnih žena. Navode kako skupni dokazi iz ovih studija sugeriraju da 12 mjeseci supresije testosterona na referentne razine tipične za žene rezultira umjerenim (otprilike – 5%) gubitkom nemasne tjelesne mase ili veličine mišića. Studije su otkrile vrlo dosljedne promjene nemasne tjelesne mase gdje je promjena uvijek bila između – 3 i – 5% u prosjeku. S obzirom na velike osnovne razlike u mišićnoj masi između muškaraca i žena (približno 40%), smanjenje postignuto 12 mjeseci supresije testosterona ocjenjuju kao malo u odnosu na početnu superiornu masu te zaključuju da prednost u mišićnoj masi koju muškarci posjeduju u odnosu na žene i njihove implikacije na izvedbu nisu uklonjene i smatraju kako je, u sportovima u kojima je mišićna masa važna za izvedbu, uključivanje transrodnih žena moguće samo ako se tolerira velika neravnoteža u pravednosti i potencijalno sigurnosti u nekim sportovima.

Carroll (2014; prema Flores i sur., 2020) smatra kako su brige o nepravednim prednostima transrodnih žena neutemeljene jer sve više ljudi prolazi kroz promjenu spola prije puberteta. Važno je za naglasiti kako promjena spola prije puberteta eliminira sve razlike između cisrodnih i transrodnih žena o kojima raspravljaju Hilton i Lunberg (2021). Naposljetku, Carroll (2014; prema Flores i sur., 2020) dodaje kako postoje velike fizičke varijacije i među cisrodnim muškarcima i među cisrodnim ženama. S obzirom na to, potrebno je utvrditi što je atletska prednost u pojedinom natjecateljskom sportu (bez obzira na spolni identitet) čime bi se povećala pravednost općenito i smanjila diskriminacija transrodnih osoba. Primjer bi bio određivanje koja se visina i veličina dlanova u košarci smatra atletskom prednosti.

1.4. Iskustva transrodnih osoba

Transrodne osobe primaju manje potpore od društva, u većoj mjeri su viktimizirani tijekom djetinjstva i adolescencije od svojih cisrodnih vršnjaka, ali i manje podrške od obitelji od svojih cisrodnih braće i sestara. Mlade transrodne osobe doživljavaju više fizičkog i mentalnog zlostavljanja. Navedeni problemi povezani su s nizom negativnih zdravstvenih ishoda koji uključuju nisko samopoštovanje, anksioznost, depresiju, nesanicu i pokušaj samoubojstva. Kako je socijalna podrška pozitivan prediktor učestalosti fizičke aktivnosti, ali i percepcije pojedinca o vlastitim fizičkim mogućnostima potrebno je stvoriti inkluzivnije okruženje i socijalnu podršku za transrodne osobe (Muchicko i sur., 2014). Dakle potrebno je educirati nastavnike, posebice kineziologe kako bi se spriječio problem smanjene fizičke aktivnosti od najranijeg djetinjstva. Nadalje, potrebno je educirati i kineziologe koji djeluju u sportskim objektima poput teretana i bazena. Istraživanje Walena i suradnika (2020) podupire ove tvrdnje jer se pokazalo kako se treneri osjećaju ugodno pružajući sve aspekte zdravstvene skrbi transrodnim pacijentima na osobnoj i administrativnoj razini. Međutim, percipirana kompetentnost trenera u različitim aspektima skrbi za transrodne osobe čini se niskom, posebno u pogledu hormonske nadomjesne terapije i mentalnog zdravlja. Općenito, identificirali su nedostatak obrazovanja u vezi s transrodnim osobama, uključujući definiciju transrodnosti, zdravstvene potrebe, pravne nedoumice i moguće nepravedne prednosti u sportu.

Istraživanja su pokazala mnoge dodatne prepreke u uključivanju transrodnih osoba u sport. Mnogi navode kako je odlazak u sportske objekte problem zbog zabrinutosti oko mogućnosti korištenja svlačionica i toaleta, navode i različite razloge zbog kojih su bili prisiljeni napustiti bavljenje timskim sportom i odlučiti se za individualni. Nadalje, navode kako su strah, mnoga negativna iskustva u prošlosti te neznanje i neupućenost nastavnika tjelesnog i osoblja u sportskim objektima među razlozima zbog kojih su odustali od tjelesne aktivnosti (Hargie i sur., 2016). Smith i suradnici (2012) navode kako je 80% njihovih sudionika iskusilo ili svjedočilo transfobičnom ili homofobnom zlostavljanju u sportu.

Waleni i suradnici (2020) proveli su istraživanje o iskustvima i stavovima trenera o radu s transrodnim osobama i njihovu uključivanju u sportska natjecanja. Istraživanje je pokazalo kako 42% trenera smatra kako transrodne žene imaju prednost kada se natječu u ženskoj kategoriji, a

većina smatra da im prednost daju fizički atributi cisrodni muškaraca. No, neki od njih navode kako smatraju da prednost ovisi od sporta do sporta i kako je važno u kojoj fazi tranzicije je osoba, točnije koliko dugo i kada je počela s hormonalnom terapijom. 57% trenera misli da transrodni muškarci nemaju prednost u natjecanju u muškoj kategoriji. Trećina sudionika nije sigurna imaju li transrodne osobe općenito prednost u sportskim natjecanjima. Svih pet sudionika studije koji su se identificirali kao transrodni smatraju da transrodne žene nemaju nepravednu prednost u sportu. Na ovaj stav utjecalo je jesu li homoseksualci ili prijatelja ili člana obitelji koji je transrodan te su u manjem broju smatrali da transrodne žene imaju prednost. Rad s transrodnim ženama nije imao utjecaj na stav o pravednosti. Razlike u spolu su očigledne, više od trećine žena je smatralo da transrodne žene imaju nepravednu prednost, dok je to smatralo čak 59% muškaraca.

Unatoč svemu i dalje postoji velika količina sumnje, pogotovo u pravednost sudjelovanja transrodnih žena u sportskim natjecanjima. No, stavovi o transrodnim osobama općenito su pretežito negativni, ne samo u sportu. Pozitivniji stav, u prosjeku, imaju mlađe osobe, bijelci, osobe s višim stupnjem obrazovanja te demokratski nastrojeni. Osim toga, pokazalo se kako žene imaju pozitivniji stav o transrodnim osobama, općenito, ali i u sportu (Flores i sur., 2020). Nadalje, vježbanje ima direktan utjecaj na fizičko i mentalno zdravlje (Jones i sur., 2017) zbog čega je potrebno stvoriti pozitivno okruženje i poticati ljude na tjelovježbu, a to uključuje i transrodne osobe. Važnost fizičke aktivnosti za transrodne osobe potrebno je naglasiti u još većoj mjeri s obzirom na to da ima pozitivan učinak na liječenje depresije i anksioznosti (Muchicko i sur., 2014). Kineziolozi, kao nastavnici u školama i treneri, imaju veliki utjecaj na smjernice o uključivanju transrodnih osoba u sportska natjecanja, ali i u sport općenito. Kineziološki fakultet u Osijeku u svom planu i programu sadrži kolegij „Bioetika sporta“ na kojem studenti razvijaju svoja znanja o moralnim i etičkim pitanjima vezanim uz sport i kulturu. Neke od nastavnih cjelina koje se obrađuju su rasizam, doping, religija i transrodnost. Ovo istraživanje ponudit će uvid u stav studenata Kineziološkog fakulteta u Osijeku o važnosti kolegija te pružiti uvid u razliku između studenata koji su odslušali kolegij i onih koji nisu. S obzirom na sve navedeno potrebno je istražiti koji su stavovi kineziologa o transrodnim osobama te što na njih može utjecati kako bi se moglo odrediti područje djelovanja te daljnja istraživanja. S obzirom na prethodna istraživanja postavljeni su cilj, problemi i hipoteze istraživanja koji su opisani u nastavku.

2. Cilj rada

Cilj ovog rada je ispitati položaj transrodnih osoba u sportskim natjecanjima te ispitati stavove studenata Kineziološkog fakulteta u Osijeku o transrodnim osobama i njihovom sudjelovanju u sportskim natjecanjima.

2.1. Problemi

U skladu s ciljevima istraživanja postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

- 1) Ispitati razlikuju li se muškarci i žene u stavu o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima.
- 2) Ispitati razlikuje li se stav o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima s obzirom na političko opredjeljenje.
- 3) Ispitati stavove o položaju transrodnih muškaraca u natjecanju u muškoj kategoriji i položaju transrodnih žena u natjecanju u ženskoj kategoriji.
- 4) Ispitati utjecaj kolegija „Bioetika sporta“ u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša.

2.2. Hipoteze

Na temelju problema istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

- 1) Studentice Kineziološkog fakulteta u Osijeku u većoj mjeri podržavaju sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima od muškaraca.
- 2) Studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku koji imaju lijevo političko opredjeljenje u većoj mjeri podržavaju sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima od desno politički orijentiranih studenata.
- 3) Studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku smatraju da je transrodnim muškarcima otežano sudjelovanje u muškoj kategoriji, a da je transrodnim ženama olakšano sudjelovanje u ženskoj kategoriji.
- 4) Sadržaj kolegija „Bioetika sporta“ pomogao je Studentima Kineziološkog fakulteta u Osijeku u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša.

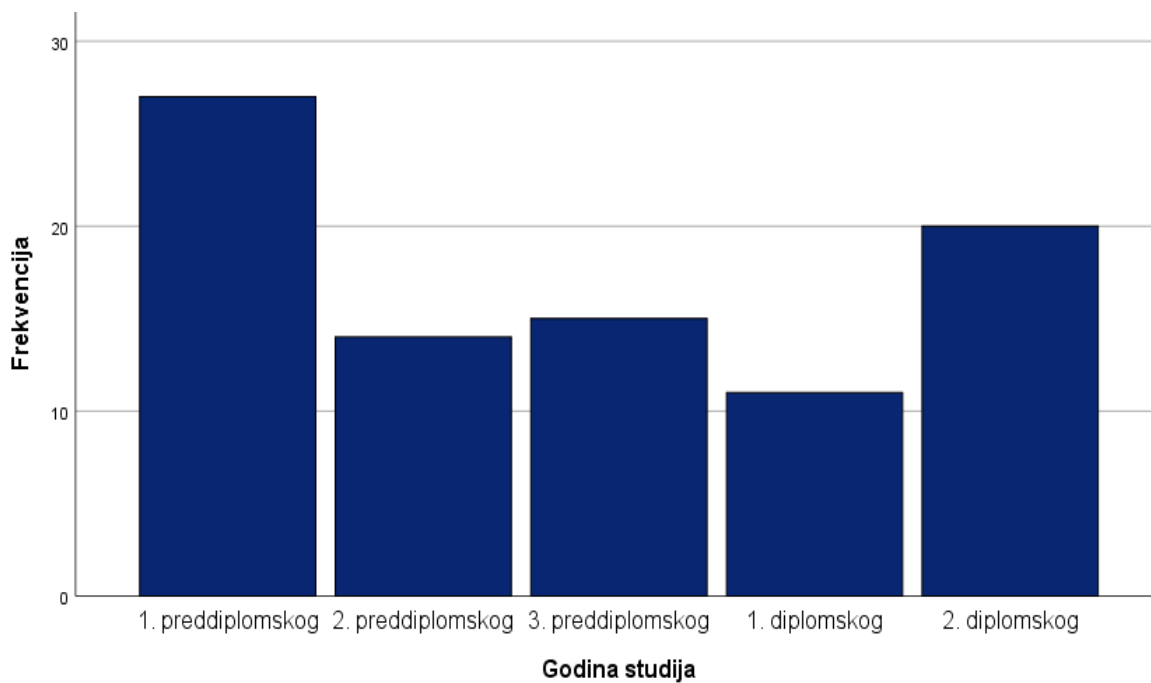
3. Metode rada

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 87 studenata Kineziološkog fakulteta u Osijeku od čega 58 (66.7%) muškaraca i 29 (33.3%) žena. Raspon dobi sudionika bio je od 18 do 28 godina dok je prosječna dob sudionika $M = 21.61$ ($SD = 2.340$). Prema godini studija 31% sudionika je na prvoj godini preddiplomskog studija, 16.1% na drugoj godini preddiplomskog studija, 17.2% na trećoj godini preddiplomskog studija, 12.6% na prvoj godini diplomskog studija te 23% na petoj godini diplomskog studija. Raspodjela sudionika prema godini studija prikazana je i grafički na Slici 1.

Slika 1

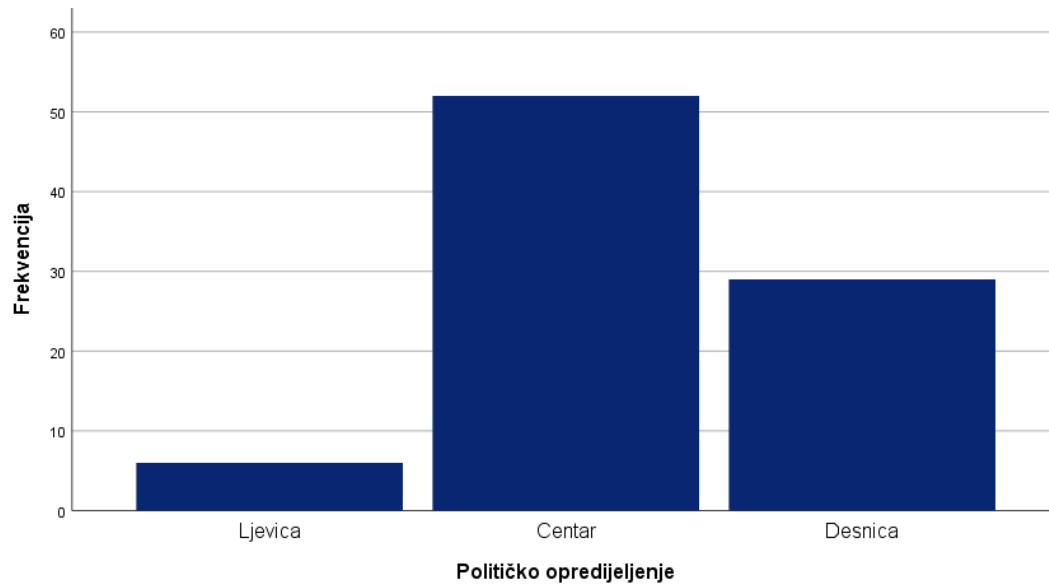
Grafički prikaz raspodjele sudionika prema trenutnoj godini studija

Prema političkom opredjeljenju 6.9% sudionika izjasnilo se da su lijevo politički orijentirani, njih 59.8% izjasnilo se kao centar dok se njih 33.3% izjasnilo kao desnica. Grafički prikaz raspodjele prikazan je na Slici 2.

Slika 2

Grafički prikaz raspodjele političkog opredjeljenja sudionika

3.2. Mjerni instrumenti i varijable

Sociodemografski upitnik koristio se radi utvrđivanja sociodemografskih karakteristika sudionika. Upitnik obuhvaća podatke o spolu, dobi, godini studija te političkom opredjeljenju.

Anketni upitnik koristio se radi utvrđivanja upoznatosti sudionika s temom sudjelovanja transrodnih osoba u sportskim natjecanjima te njihovim stavovima o istom. Upitnik je konstruiran za potrebe ovog istraživanja.

Varijable istraživanja:

1. spol
2. stav o sudjelovanju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima
3. politička orijentacija
4. stav o položaju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima
5. stav o utjecaju utjecaj kolegiya „Bioetika sporta“ u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša
6. upoznatost s pojmovima roda i spola
7. upoznatost s problematikom sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima
8. upoznatost sa smjernicama o sudjelovanju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima

3.3. Opis protokola testiranja

Istraživanje je provedeno tijekom rujna 2023. godine online putem Google obrasca koji je bio objavljen u Facebook grupama koje čine studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku. Prije rješavanja upitnika, sudionicima je dana opća uputa o svrsi istraživanja te je naznačeno kako u istraživanju mogu sudjelovati samo osobe koje su studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku. Uz to, sudionicima je naglašeno da je istraživanje anonimno, da će se rezultati analizirati isključivo na grupnoj razini te da mogu odustati od istraživanja u bilo kojem trenutku i to bez ikakvih posljedica. Procijenjeno trajanje rješavanja upitnika iznosi 5 minuta.

4. Rezultati

Anketni upitnik sastojao se od 14 pitanja od kojih je većina bila dihotomnog tipa, odnosno ponuđeni su da i ne odgovori. U prvom dijelu prikaza rezultata biti će prikazane frekvencije odgovora na anketna pitanja, dok će u drugom dijelu biti prikazana analiza odgovora, odnosno testirat će se postavljene hipoteze.

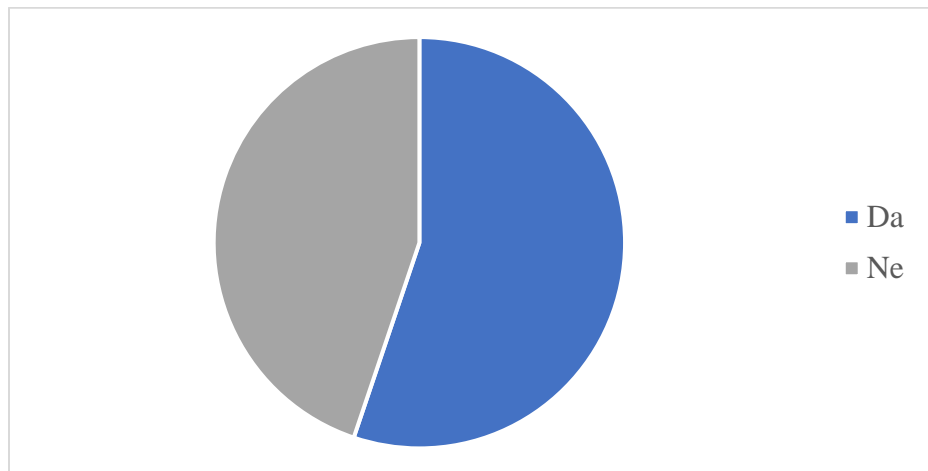
4.1. Odgovori na anketni upitnik

1. Sudjelujete li aktivno u sportskim natjecanjima?

U sportskim natjecanjima aktivno sudjeluje nešto više od polovine sudionika, točnije njih 48 (55.2%), dok je 39 (44.8%) sudionika izjavilo kako ne sudjeluje aktivno u sportskim natjecanjima. Rezultati su grafički prikazani na Slici 3.

Slika 3

Grafički prikaz sudjelovanja u sportskim natjecanjima

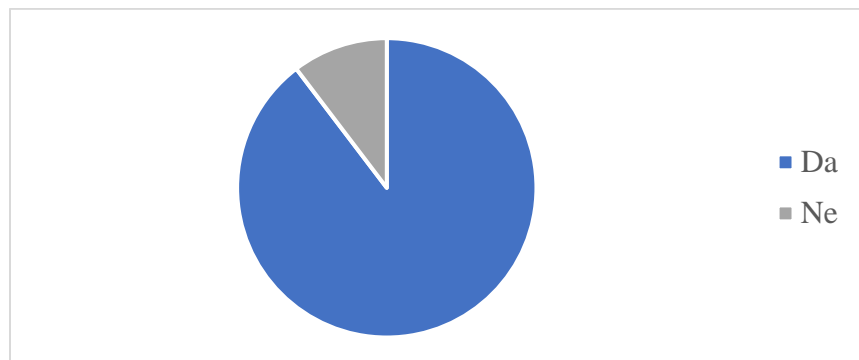

2. Pratite li sportska natjecanja?

Većina sudionika, točnije njih 78 (89.7%) izjavilo je da prati sportska natjecanja, dok njih 9 (10.3%) ne prati. Rezultati su grafički prikazani na Slici 4.

Slika 4

Grafički prikaz praćenja sportskih natjecanja

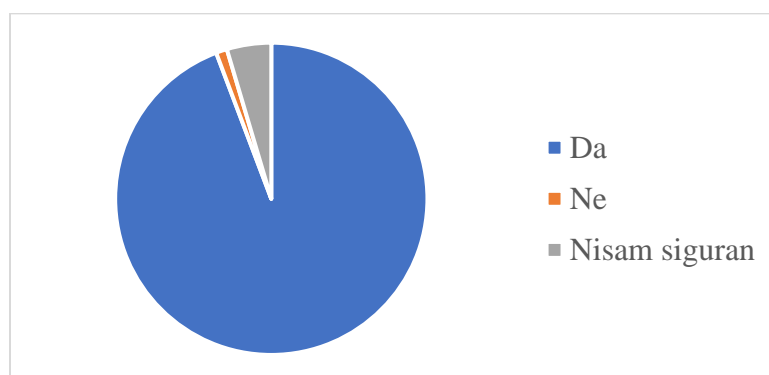

3. Jeste li upoznati s pojmovima roda i spola, te njihovim razlikama?

Da su upoznati s pojmovima roda i spola 82 sudionika (94.3%) odgovorilo je potvrdno, jedan sudionik izjavio je kako nije upoznat (1.1%), dok je 4 sudionika (4.6%) izjavilo da nisu sigurni. Odgovori sudionika prikaz su subjektivne procjene razumijevanja pojmova te nije provedena provjereno je li njihovo razumijevanje točno. Rezultati su grafički prikazani na Slici 5.

Slika 5

Grafički prikaz upoznatosti s pojmovima roda i spola te njihovim razlikama

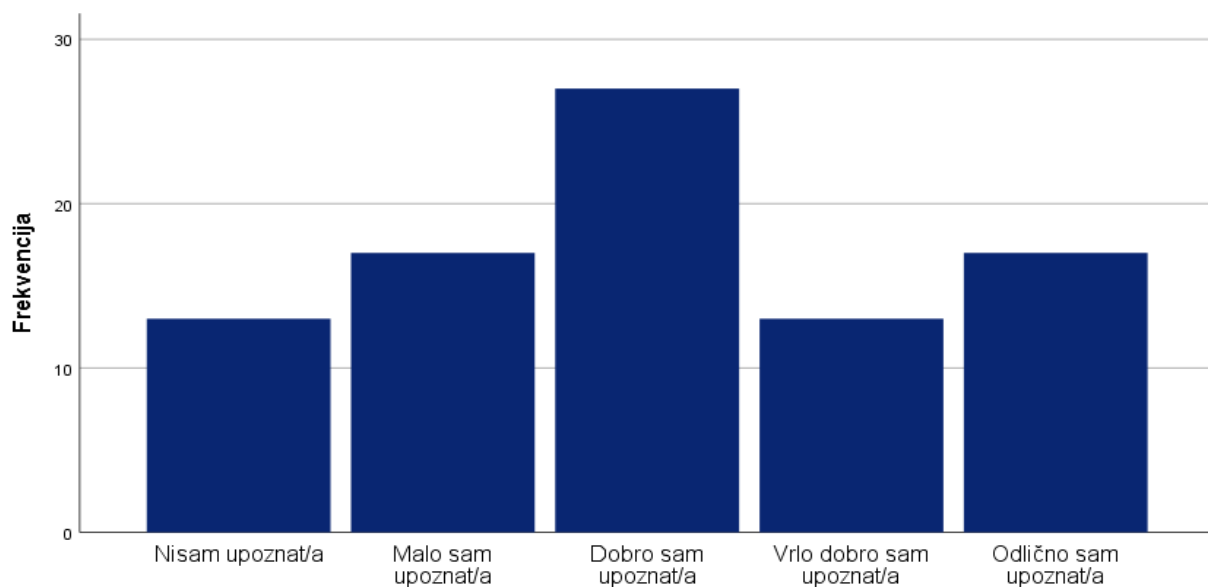

4. Jeste li upoznati s problematikom sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima?

Kako bi se u većoj mjeri moglo analizirati upoznatost sa problematikom sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima sudionicima je ponuđena skala Likertovog tipa te su sudionici morali odgovoriti koja je razina njihove upoznatosti. 13 sudionika (14.9%) se izjasnilo kako nisu upoznati s problematikom sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima, 17 sudionika (19.5%) kako su malo upoznati, 27 sudionika (31%) se izjasnilo da su dobro upoznati, 13 sudionika (14.9%) kako su vrlo dobro upoznati i 17 sudionika (19.5%) kako su odlično upoznati s problematikom sudjelovanja. Rezultati su grafički prikazani na Slici 6.

Slika 6

Grafički prikaz upoznatosti s problematikom sudjelovanja transrodnih sportaša u natjecanjima

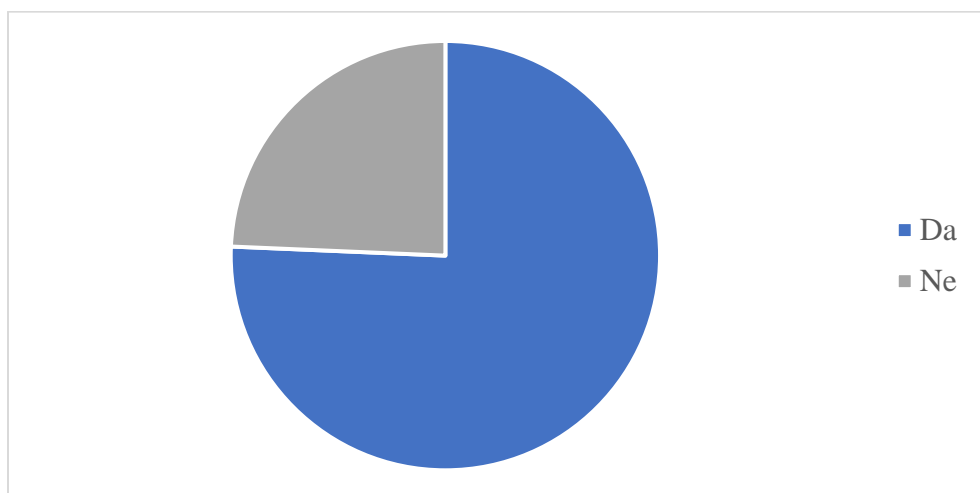

5. Jeste li upoznati sa smjernicama o sudjelovanju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima?

Da je upoznato sa smjernicama o sudjelovanju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima smatra 28 sudionika (32.2%), dok je 59 sudionika (67.8%) odgovorilo da nisu upoznati. Odgovori na ovo pitanje predstavljaju subjektivnu procjenu sudionika o vlastitoj upoznatosti sa smjernicama, a ne realnu upoznatost, odnosno nije provjerena točnost njihove izjave. Rezultati su grafički prikazani na Slici 7.

Slika 7

Grafički prikaz upoznatosti sa smjernicama sudjelovanja transrodnih sportaša u natjecanjima

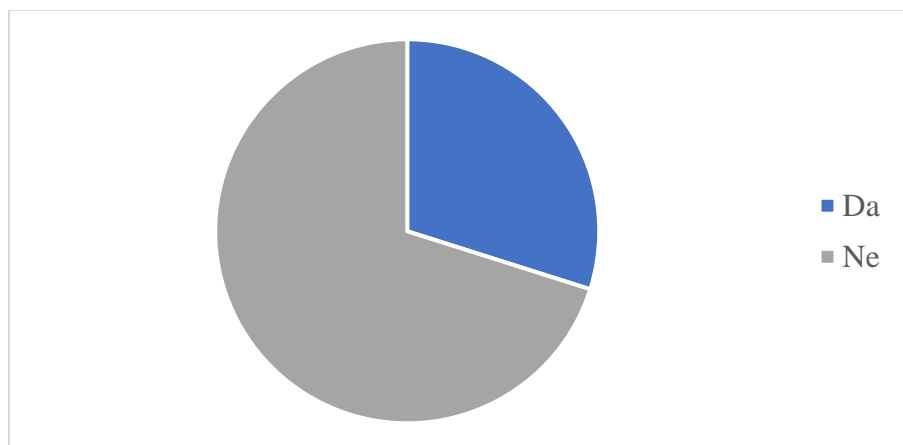

6. Podržavate li sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima?

Da podržavaju sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima izjasnilo se 26 sudionika (29.9%), dok se većina sudionika koji su ispunjavali upitnik, odnosno njih 61 (70.1%) izjasnilo kako to ne podržavaju. Što ukazuje na značajno podijeljene stavove studenata o sudjelovanju transrodnih sportaša. Zabrinjavajuće je što budući kineziolozi imaju ovakav stav, jer bi upravo oni trebali poticati aktivno sudjelovanje u sportu, uključujući i sportska natjecanja. Također, važno je naglasiti da se studente nije pitalo postoji li neki oblik sportskih natjecanja u kojemu bi oni mogli sudjelovati. Rezultati su grafički prikazani na Slici 8.

Slika 8

Grafički prikaz podržavanja sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima

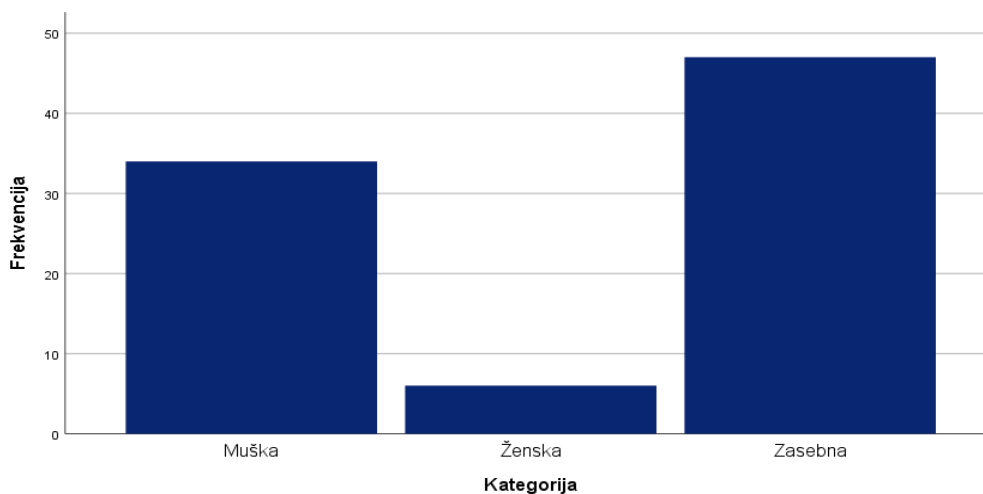

7. Prema Vašem mišljenju, transrodne sportašice trebaju se natjecati u:

34 sudionika (39.1%) izrazilo je mišljenje da bi transrodne sportašice trebale konkurirati u muškoj kategoriji. S druge strane, 6 sudionika (6.9%) vjeruje da bi njihovo mjesto trebalo biti u ženskoj kategoriji. Značajna većina, koja čini 47 sudionika (54%), podržava ideju o stvaranju posebne kategorije za transrodne sportaše i sportašice. Stavovi sudionika prikazani su vizualno na Slici 9.

Slika 9

Grafički prikaz mišljenja o kategoriji sudjelovanja transrodnih sportašica

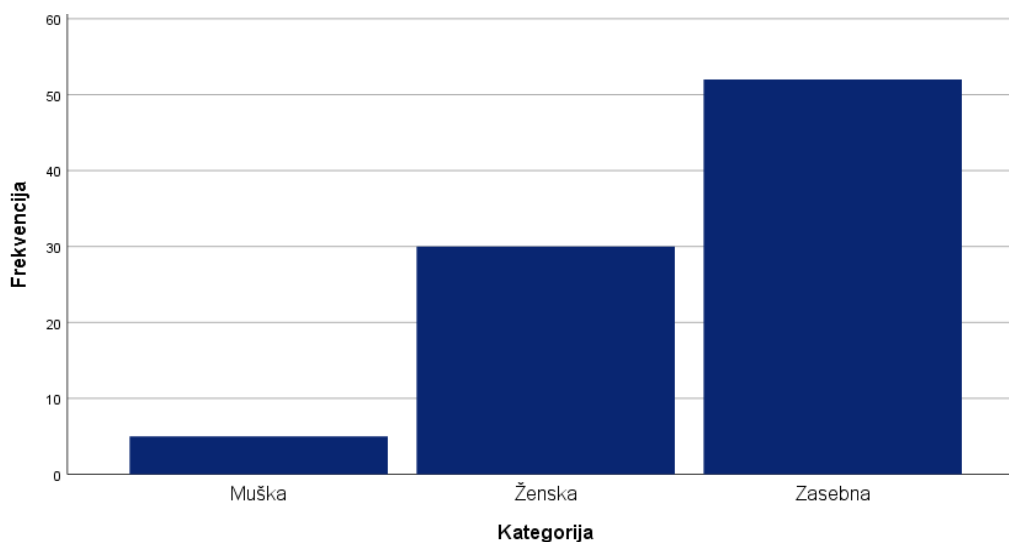
8. Prema Vašem mišljenju, transrodni sportaši trebaju se natjecati u:

Ispitanici su podijeljeni u svojim mišljenjima o tome gdje bi se trebale natjecati transrodne sportašice. Njih 30 (34.5%) smatra da bi transrodne sportašice trebale konkurirati u ženskoj kategoriji. Nasuprot tome, 5 sudionika (5.7%) zagovara njihovo sudjelovanje u muškoj kategoriji. Većina, odnosno 52 sudionika (59.8%), podržava stvaranje posebne kategorije za transrodne sportaše i sportašice. Ovi različiti stavovi sudionika predstavljeni su vizualno na Slici 10.

Slika

20

Grafički prikaz mišljenja o kategoriji sudjelovanja transrodnih sportaša

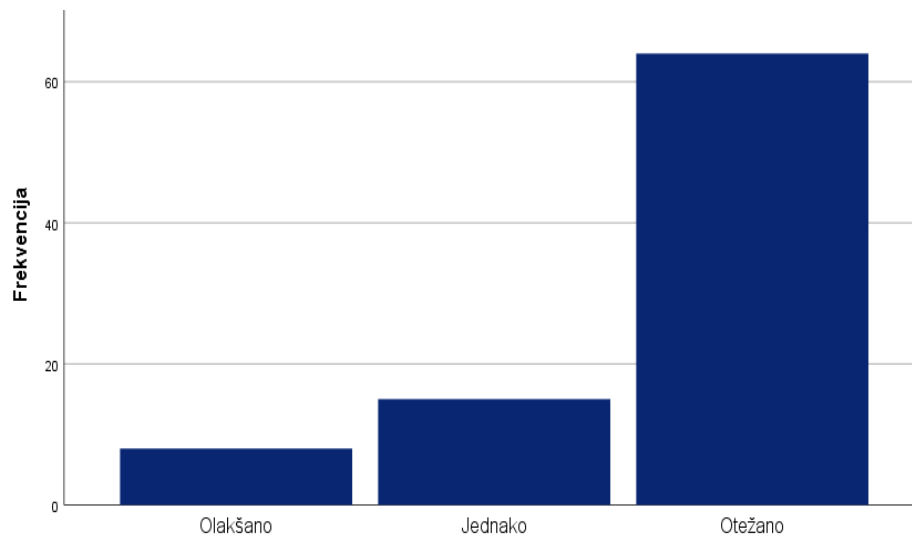
S obzirom na odgovore na posljednja dva pitanja, jasno je da većina sudionika podržava ideju da se transrodni sportaši trebaju natjecati u zasebnoj kategoriji. Kako bismo bolje razumjeli stavove studenata u vezi prihvaćanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima, trebalo bi razmotriti postotak podrške sudjelovanja u svakoj pojedinoj kategoriji, odnosno istražiti hoće li postojati značajna razlika u stavovima sudionika kada ih se pita podržavaju li sudjelovanje transrodnih osoba u sportskim natjecanjima kada se natječu u zasebnim kategorijama, u usporedbi s generalnim pitanjem o podržavanju njihova sudjelovanja ne navodeći kategoriju.

9. Transrodnim muškarcima je natjecanje u muškoj kategoriji:

Sukladno pretpostavkama, većina sudionika, odnosno njih 64 (73.6%), smatra kako je transrodnim muškarcima natjecanje u muškoj kategoriji otežano, njih 15 sudionika (17.2%) smatra da je jednako, dok njih 8 (9.2%) smatra kako im je sudjelovanje olakšano. Rezultati su grafički prikazani na Slici 11.

Slika 31

Grafički prikaz položaja u natjecanju

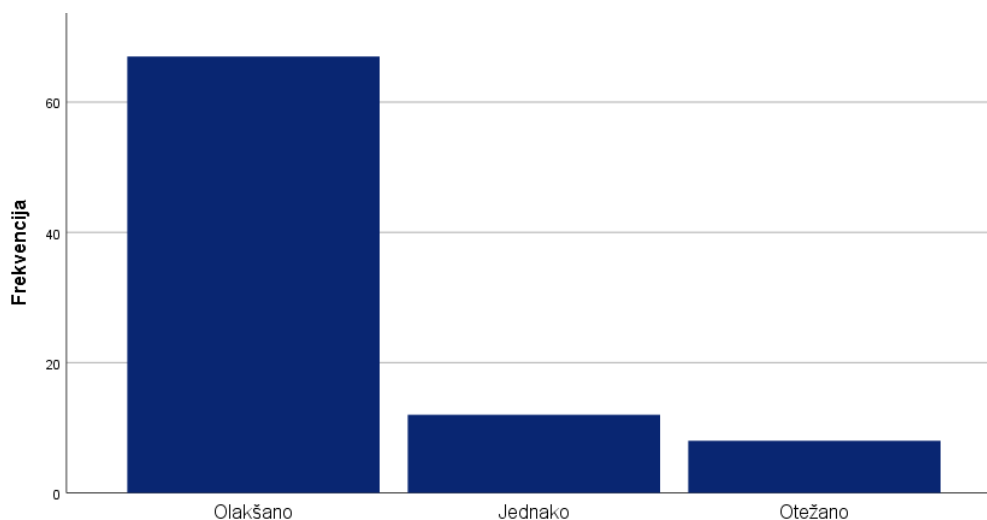

10. Transrodnim sportašicama je natjecanje u ženskoj kategoriji:

Suprotno prijašnjem pitanju, ali sukladno pretpostavkama, većina sudionika, odnosno njih 67 (77%), smatra da je transrodnim ženama natjecanje u ženskoj kategoriji olakšano, 12 sudionika (13.8%) smatra kako nema razlike, dok 8 sudionika (9.2%) smatra da im je natjecanje otežano. Rezultati su grafički prikazani na Slici 12.

Slika 42

Grafički prikaz položaja u natjecanju

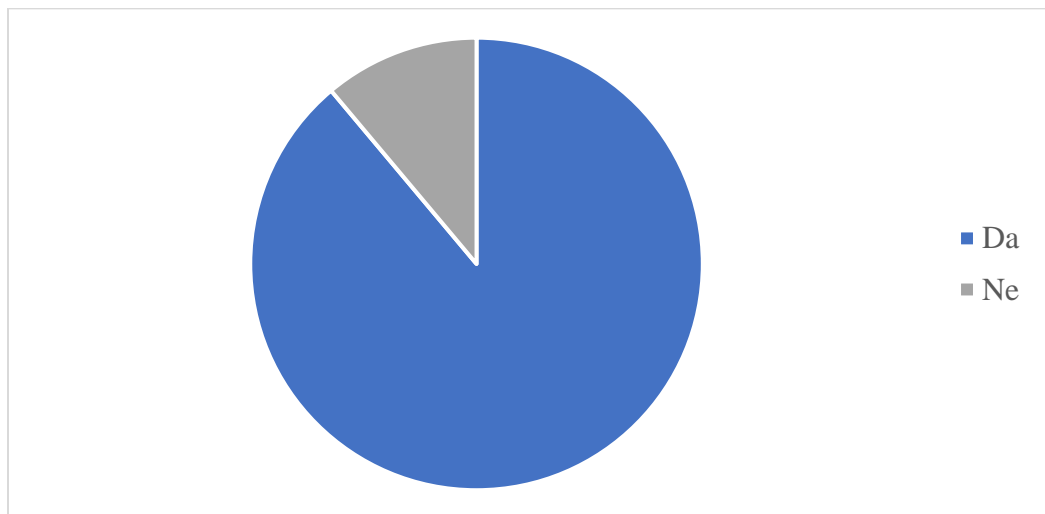
Nažalost nije provedena provjera razumijevanja pitanja, niti objašnjenje stava, no bilo bi zanimljivo ispitati jesu li sudionici koji smatraju da je transrodnim muškarcima natjecanje u muškoj kategoriji olakšano, te sudionici koji smatraju da je transrodnim sportašicama natjecanje u ženskoj kategoriji otežano krivo razumjeli pitanje ili zaista imaju suprotan stav od ostalih, ukoliko su dobro razumjeli pitanje i imaju takav stav koji su razlozi iza tog razmišljanja.

11. Smatrate li da je etički ispravno zabraniti transrodnim sportašicama sudjelovanje u ženskoj kategoriji?

Etički ispravnim zabranu sudjelovanja transrodnim sportašicama u ženskoj kategoriji smatra 72 sudionika (82.8%), dok njih 15 (17.2%) smatra kako to ne bi bilo etički ispravno. Ovaj rezultat može se protumačiti kao logičan slijed odgovora na prethodno pitanje u kojem je većina sudionika odgovorila kako smatra da je transrodnim sportašicama natjecanje u ženskoj kategoriji olakšano. Rezultati su grafički prikazani na Slici 13.

Slika 53

Grafički prikaz ispravnosti zabrane sudjelovanja transrodnih sportašica u ženskoj kategoriji

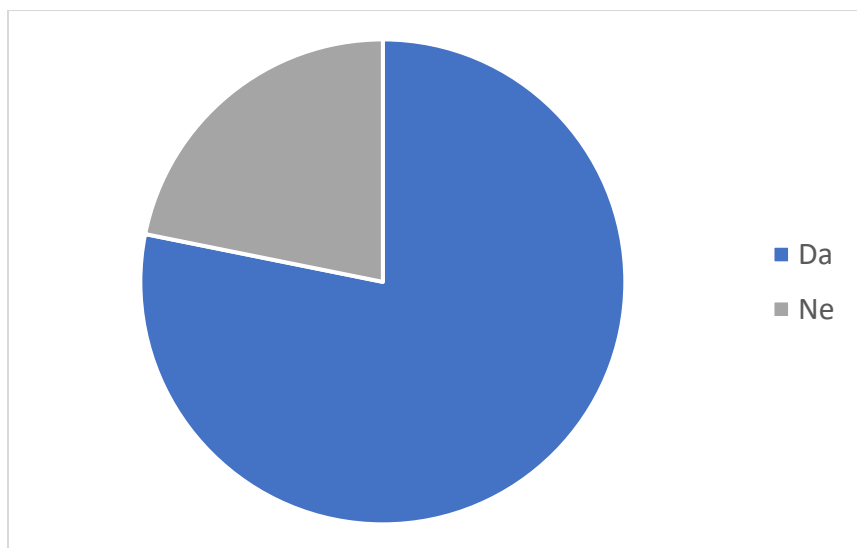

12. Smatrate li da je etički ispravno zabraniti transrodnim sportašima sudjelovanje u muškoj kategoriji?

Značajna većina, njih 68 (78.2%), dijeli mišljenje da je etički opravdano zabraniti transrodnim sportašima sudjelovanje u sportskim natjecanjima u muškoj kategoriji. Nasuprot tome, manji broj sudionika, njih 19 (21.8%), ima suprotan pogled i smatra kako takva zabrana ne bi bila etički ispravna. Ovi različiti etički stavovi sudionika jasno su prikazani na Slici 14.

Slika 64

Grafički prikaz ispravnosti zabrane sudjelovanja transrodnih sportaša u muškoj kategoriji

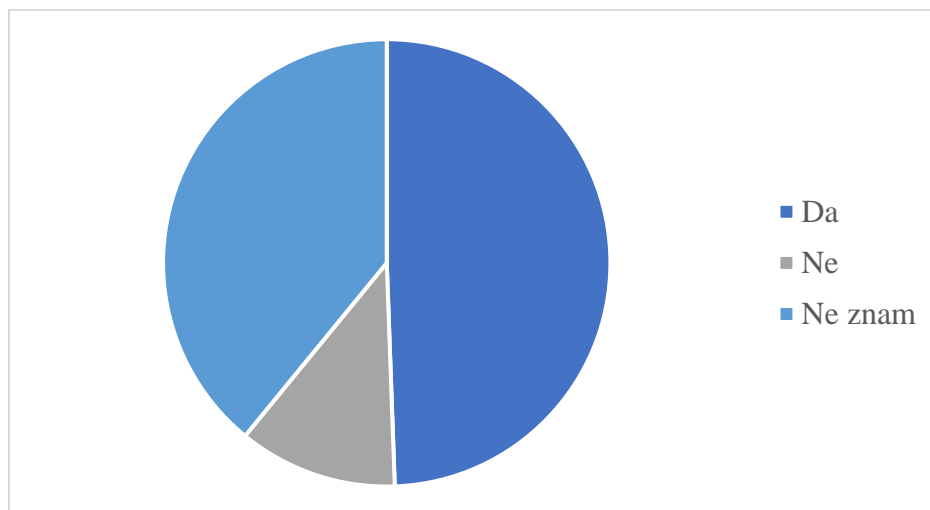
Unatoč stavu da je transrodnim sportašima natjecanje u muškoj kategoriji otežano većina sudionika smatra kako bi bilo etički ispravno zabraniti im sudjelovanje u sportskim natjecanjima. Ovaj stav može se smatrati razumnim u kontaktnim sportovima zbog veće mogućnosti ozljede, no nije ga moguće objasniti na primjeru sportskog natjecanja u tenisu.

13. Smatrate li da kolegij „Bioetika sporta“ treba biti sastavni dio studijskog programa Kinezioloških fakulteta u Hrvatskoj?

Ispitivanjem stavova sudionika, pokazalo se da 43 sudionika (49.4%) smatra da bi kolegij "Bioetika sporta" trebao biti obavezan dio studijskog programa na Kineziološkim fakultetima u Hrvatskoj. Nasuprot tome, 10 sudionika (11.5%) izrazilo je mišljenje da ovaj kolegij ne bi trebao biti obavezan, dok je 34 sudionika (39.1%) izjavilo kako nisu sigurni ili da nemaju mišljenje o tome. Grafički prikaz ovih rezultata nalazi se na Slici 15.

Slika 75

Grafički prikaz stava sudionika

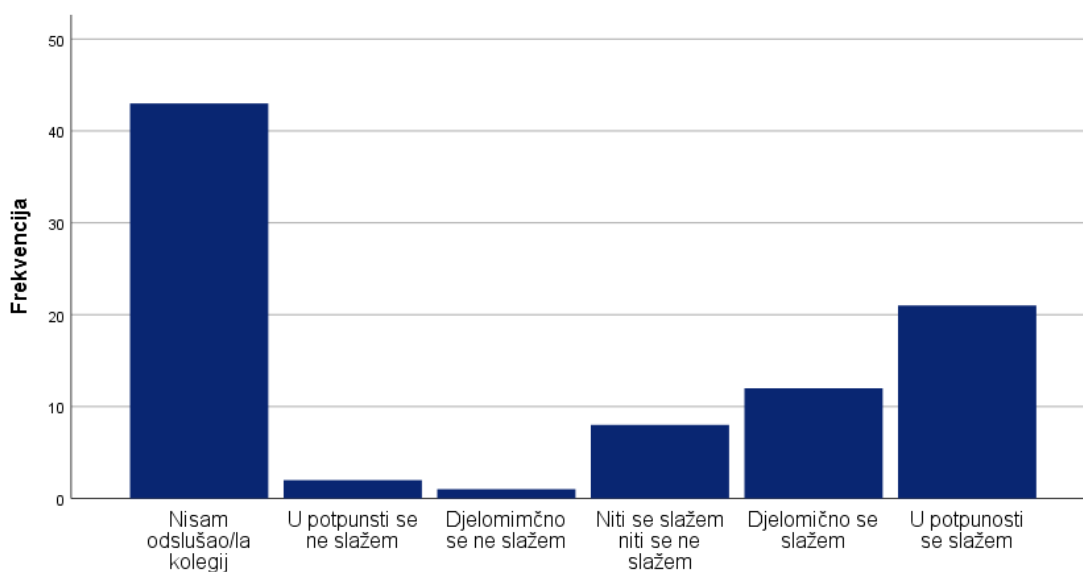

14. Sadržaj kolegija „Bioetika sporta“ pomogao mi je u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša, te mi je pomogao u razumijevanju bioetičkih problema prisutnih u sportu.

43 sudionika (49.4%) se izjasnilo kako nisu odslušali kolegij, 2 sudionika (2.3%) kako se u potpunosti ne slažu da im je bioetika sporta pomogla u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša, 1 sudionik (1.1%) se djelomično ne slaže, 8 sudionika (9.2%) niti se slaže niti se ne slaže, 12 sudionika (13.8%) djelomično se slaže, a 21 sudionik (24.1%) se u potpunosti slaže s navedenom izjavom. Rezultati su grafički prikazani na Slici 16.

Slika 86

Grafički prikaz stava sudionika

4.2. Analiza rezultata – testiranje hipoteza

Kako bi se odgovorilo na prvi istraživački problem odnosno kako bi se ispitalo razlikuju li se muškarci i žene u stavu o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima proveden je hi kvadrat test. U Tablici 1 prikazani su stavovi sudionika o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima s obzirom na spol.

Tablica 9

Stavovi sudionika s obzirom na spol

	Podržavanje sudjelovanja	Nepodržavanje sudjelovanja
Muškarci	11	47
Žene	15	14

Iz Tablice 1 vidljivo je kako muškarci u većoj mjeri ne podržavaju sudjelovanje transrodnih osoba u sportskim natjecanjima od žena što potvrđuju i rezultati hi kvadrat testa $\chi^2(1, N = 87) = 9.90, p = .002$. Dakle stav muškaraca (81%) je negativan, odnosno većina smatra kako transrodne osobe ne bi trebale sudjelovati u sportskim natjecanjima. Stav žena je podijeljen, odnosno 51.7% žena podržava sudjelovanje transrodnih osoba u sportskim natjecanjima. Konačno, postoji statistički značajna razlika između podržavanja sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima čime je potvrđena prva hipoteza odnosno da će studentice Kineziološkog fakulteta u Osijeku u većoj mjeri podržavati sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima.

Kako bi se odgovorilo na drugi istraživački problem odnosno ispitalo razlikuje li se stav o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima s obzirom na političko opredjeljenje provedena je vizualna inspekcija rezultata s obzirom na premali broj sudionika koji su se izjasnili kao lijevo orijentirani zbog čega nije bilo moguće napraviti analizu. U Tablici 2 prikazani su stavovi sudionika o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima s obzirom na političko opredjeljenje.

Tablica 2*Stavovi sudionika s obzirom na političku orijentaciju*

	Podržavanje sudjelovanja	Nepodržavanje sudjelovanja
Ljevica	2	4
Centar	17	35
Desnica	7	22

Istraživanje je pokazalo da većina sudionika smatra kako transrodne osobe ne bi trebale sudjelovati u sportskim natjecanjima, odnosno 66.7% osoba koje su se izjasnile da su lijevo orijentirane, 67.3% osoba koje su se izrazile da su centar te 75.9% osoba koje su se izjasnile da su desno orijentirane ne podržavaju sudjelovanje transrodnih osoba u sportskim natjecanjima.. Drugu hipotezu, odnosno da studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku koji imaju lijevo političko opredjeljenje u većoj mjeri podržavaju sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima od desno politički orijentiranih studenata nije bilo moguće prihvatiti ili odbaciti. Analizirana je razlika između sudionika koji su se izjasnili kao centar i sudionika koji su se izjasnili kao desnica i nije dobivena statistički značajna razlika $\chi^2(1, N = 81) = .65, p > .05$. Zaključak je da političko opredjeljenje ne utječe na stav o sudjelovanju transrodnih osoba u sportskim natjecanjima.

Kako bi se odgovorilo na treći istraživački problem odnosno ispitalo stavove o položaju transrodnih muškaraca u natjecanju u muškoj kategoriji i položaju transrodnih žena u natjecanju u ženskoj kategoriji. provedeni su hi kvadrat testovi.

Tablica 3

Stavovi sudionika o položaju transrodnih sportaša prema kategorijama

	Olakšano	Jednako	Otežano
Natjecanje transrodnih žena u ženskoj kategoriji	67	12	67
Natjecanje transrodnih muškaraca u muškoj kategoriji	8	15	64

Analiza podataka pokazala je kako sudionici smatraju da je transrodnim ženama natjecanje u ženskoj kategoriji olakšano ($\chi^2 (2, N = 87) = 38.14, p = .00$), a transrodnim muškarcima natjecanje u muškoj kategoriji otežano ($\chi^2 (2, N = 87) = 30.28, p = .00$). Isto je lako uočljivo i samom vizualnom inspekcijom Tablice 3 te usporedbom Slike 11 I Slike 12. Dakle, treća hipoteza, odnosno da studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku smatraju da je transrodnim muškarcima otežano sudjelovanje u muškoj kategoriji, a da je transrodnim ženama olakšano sudjelovanje u ženskoj kategoriji je potvrđena.

Kako bi se odgovorilo na četvrti istraživački problem odnosno ispitaio utjecaj kolegija „Bioetika sporta“ u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša. 43 sudionika (49.4%) se izjasnilo kako nisu odslušali kolegij. Od sudionika koji su odslušali kolegij njih 2 (4.5%) izjavilo je kako se u potpunosti ne slažu da im je bioetika sporta pomogla u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša, 1 sudionik (2.3%) se djelomično ne slaže, 8 sudionika (18.2%) niti se slaže niti se ne slaže, 12 sudionika (27.3%) djelomično se slaže, a 21 sudionik (47.7%) se u potpunosti slaže s navedenom izjavom. Dakle 75% sudionika smatra kako im je kolegij „Bioetika sporta“ pomogao u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša. S obzirom na samoprocjenu sudionika ovog istraživanja četvrta hipoteza, odnosno da je sadržaj kolegija „Bioetika sporta“ pomogao studentima Kineziološkog fakulteta u Osijeku u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša može se potvrditi. U Tablici 4 prikazani su odgovori sudionika s obzirom na to jesu li odslušali kolegij „Bioetika sporta“.

Tablica 4*Upoznatost i stav sudionika s obzirom na to jesu li odslušali kolegij „Bioetika sporta“*

	Odslušali kolegij		Nisu odslušali kolegij	
	Da	Ne	Da	Ne
Upoznati s pojmovima roda i spola	43	1	39	4
Upoznati sa smjernicama o sudjelovanju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima	18	26	10	33
Podržavanje sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima	14	30	12	31

Iako većina sudionika smatra kako im je kolegij „Bioetika sporta“ pomogao u razumijevanju problematika rodne diskriminacije sportaša pokazalo se kako i studenti koji ih još nisu odslušali pokazuju razumijevanje za osnovne pojmove. Analiza podataka pokazala je kako su sudionici upoznati s pojmovima roda i spola te nema razlike s obzirom na to jesu li odslušali kolegij ($\chi^2 (2, N = 87) = 2.18, p = .34$). Većina sudionika (67.8%) nije upoznata sa smjernicama o sudjelovanju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima bez obzira na to jesu li odslušali kolegij ili ne ($\chi^2 (1, N = 87) = 3.12, p = .08$). Većina sudionika (70.8%) ne podržava sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima bez obzira na to jesu li odslušali kolegij ($\chi^2 (1, N = 87) = .16, p = .69$). T-testom za nezavisne uzorke analizirala se razlika između sudionika koji su odslušali kolegij „Bioetika sporta“ ($M = 3.25, SD = 1.184$) te sudionika koji nisu odslušali kolegij ($M = 2.84, SD = 2.84$) u razini upoznatosti s problematikom sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima. Rezultati su pokazali kako utvrđena razlika nije statistički značajna ($t = 1.44, p > .05$).

5. Rasprava

Bioetika sporta stavlja iznimnu važnost na postizanje jednakosti i inkluzivnosti, te se zalaže za osiguravanje pravednosti u sportu. U sklopu ovog konteksta, razmatra se i pitanje sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima. Većina sportskih natjecanja tradicionalno dijeli sportaše u mušku i žensku kategoriju kako bi se postigla pravednost i omogućila svima jednaka prilika za uspjeh. Postoji široko prihvaćeno stajalište da androgeni hormoni, posebno testosteron, pružaju sportsku prednost u natjecateljskom sportu. Na temelju ovog stajališta, postoji zabrinutost da bi transrodne žene, koje mogu imati povišene razine androgenih hormona, mogle imati prednost nad cisrodnim ženama u sportskim natjecanjima. Iz tog razloga postavljaju se smjernice prema kojima transrodne osobe mogu sudjelovati u sportskim natjecanjima. Kineziolozi imaju značajnu ulogu u osmišljavanju smjernica te uključivanju transrodnih osoba u sportska natjecanja, ali i u sport općenito te je važno razumjeti njihova stajališta kako bi se poboljšala dobrobit transrodnih osoba i omogućila što veća uključenost u sport i društvo.

U skladu s pretpostavkom pokazalo se da studentice Kineziološkog fakulteta u Osijeku u većoj mjeri podržavaju sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima od muškaraca što je u skladu s prijašnjim istraživanjem koje je pokazalo kako žene imaju pozitivniji stav o transrodnim osobama u sportu (Flores i sur., 2020). Uzimajući u obzir samo muškarce može se zaključiti kako je njihov stav generalno nepodržavajući za uključivanje transrodnih sportaša u sportska natjecanja. Stavovi žena ne mogu se generalizirati s obzirom na to da je njihovo mišljenje u ovom istraživanju bilo podijeljeno. Jedno od objašnjenja ovog nalaza ponudili su Taylor i suradnici (2018) koji navode da na stav o transrodnim osobama utječu tradicionalne rodne uloge. Pokazalo se kako muškarci u većoj mjeri zadržavaju svoju tradicionalnu rodnu ulogu od žena koje ju u većoj mjeri pokušavaju promijeniti.

Drugom hipotezom ovog istraživanja pretpostavilo se da će studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku koji imaju lijevo političko opredjeljenje u većoj mjeri podržavati sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima od desno politički orijentiranih studenata. S obzirom na izrazito mali broj sudionika koji su se politički opredijelili kao lijevo orijentirani nije bilo moguće analizirati ove podatke te prihvatiti ili odbaciti hipotezu. Važno je za naglasiti kako se većina sudionika ovog istraživanja izjasnila kako ne podržava sudjelovanje transrodnih osoba u sportskim natjecanjima te se ne može u potpunosti odbaciti mogućnost utjecaja političke

orijentacije na ishod istraživanja. Osim toga, većina sudionika aktivno se bavi sportom i prati sportska natjecanja što se pokazalo da utječe na podržavanje sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima (Flores i sur., 2020).

U skladu s trećom hipotezom pokazalo se kako studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku smatraju da je transrodnim muškarcima otežano sudjelovanje u muškoj kategoriji, a da je transrodnim ženama sudjelovanje u ženskoj kategoriji olakšano što je u skladu s rezultatima istraživanja koje su proveli Walen i suradnici (2020). Ovaj nalaz nije začuđujući s obzirom na to da su sve smjernice za sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima usmjerene na transrodne žene, no to može biti samo jedan od razloga s obzirom na to da većina sudionika nije upoznata s aktualnim smjernicama o sudjelovanju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima. Drugi i najčešći razlog ovog mišljenja je činjenica da cisrodni muškarci zbog svojih fizioloških karakteristika imaju prednost u određenim sportovima koja se često generalizira na sve sportove (Hilton i Lundberg, 2021). U skladu s ovim nalazom je i činjenica kako većina sudionika smatra kako bi se transrodni sportaši trebali natjecati u zasebnoj kategoriji. Poražavajući je podatak da većina sudionika smatra kako bi bilo etički ispravno da se transrodnim sportašima zabrani sudjelovanje u sportskim natjecanjima s obzirom na to da sudjelovanje nije bilo navedeno kao sudjelovanje u kategoriji kojoj pripadaju prema rodu. Iako većina sudionika smatra kako je transrodnim muškarcima sudjelovanje u sportskim natjecanjima u muškoj kategoriji otežano i dalje smatraju kako bi bilo etički ispravno zabraniti im sudjelovanje. Ovaj nalaz ne može se objasniti pojmom pravednosti, točnije straha od nepravedne prednosti nad ostalim sudionicima sportskog natjecanja.

Na temelju samoprocjene sudionika je i posljednja hipoteza kojom se pretpostavilo da sadržaj kolegija „Bioetika sporta“ pomaže Studentima Kineziološkog fakulteta u Osijeku u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša prihvaćena. Većina sudionika smatra kako im je ovaj kolegij ponudio određeno razumijevanje rodne diskriminacije, no pravi utjecaj teško je odrediti. Većina sudionika, bez obzira jesu li odslušali kolegij ili ne, smatra da razumije spolne i rodne razlike. Suprotno tome, većina sudionika nije upoznata sa smjernicama za sudjelovanje transrodnih osoba u sportskim natjecanjima. S obzirom na velik broj tema obrađenih na kolegiju „Bioetika sporta“ razumljivo je kako se svaka tema nije mogla detaljno obraditi.

Konačno, većina sudionika ne podržava sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima, bez obzira jesu li odslušali kolegij ili ne. Zaključno tome njihov stav prema transrodnim sportašima ostao je nepromijenjen ili barem nije promijenjen u dovoljnoj mjeri da su sudionici počeli primjenjivati pravilo jednakosti i inkluzivnosti. Može se također zaključiti kako postoji opće nerazumijevanje moralnih principa i vrijednosti s obzirom na to da većina studenata smatra kako je etički ispravno zabraniti transrodnim sportašima sudjelovanje u sportskim natjecanjima bez obzira smatraju li da će im natjecanje u određenoj kategoriji biti olakšano ili otežano. Općeniti zaključak je da studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku imaju opći negativan stav prema transrodnim sportašima i njihovom sudjelovanju u sportskim natjecanjima. Ovaj stav nije se značajno promijenio nakon odslušanog kolegija „Bioetika sporta“ što nije neobično s obzirom na to da se stavovi vrlo teško mijenjaju i potrebno je puno više od jednog kolegija da bi se ispravio opći stav. Potrebno je još jednom naglasiti i kako ovaj nalaz nije začuđujući pošto se većina sudionika bavi sportom i prati sportska natjecanja što se već pokazalo kao značajni prediktor negativnijeg stava prema transrodnim sportašima (Flores i sur., 2020).

Iako tema transrodnih sportaša trenutno nije u jednakoj mjeri aktualna u Hrvatskoj kao u svijetu potrebno ju je istražiti. Pitanje sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima postaje sve češća tema u svijetu (Arbanas, 2021). Ovo istraživanje daje uvid u stav studenata kineziologije o transrodnim sportašima. Njihov stav važan je jer će upravo oni sudjelovati u izradi smjernica za uključivanje transrodnih osoba u sportska natjecanja te sport općenito. Osim toga, kao budući treneri i nastavnici, imat će direktan utjecaj na stvaranje inkluzivnog okruženja i socijalne podrške za transrodne osobe. Kao što je već rečeno stavovi se mijenjaju kroz duži period zbog čega je važno da se tema transrodnosti proteže kroz cijelo školovanje. Transrodne osobe navele su i kako su neznanje i neupućenost nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture i osoblja u sportskim objektima među razlozima zbog kojih su odustali od tjelesne aktivnosti (Hargie i sur., 2016). Potrebno je staviti veliki naglasak na edukaciju kineziologa kako do takvih iskustava ne bi došlo i u Hrvatskoj te preventivno reagirati kako ne bi došlo do transfobičnog ili homofobnog zlostavljanja u sportu kojem su svjedočile mnoge transrodne osobe u SAD-u (Smith i sur., 2020).

Istraživanje ima i određene nedostatke. U istraživanju je sudjelovao manji broj sudionika s obzirom na to da su u njemu sudjelovali samo studenti Kineziološkog fakulteta u Osijeku. Osim

toga neravnomjeran je broj muškaraca i žena, no treba napomenuti kako uzorak reflektira raspodjelu muškaraca i žena koji trenutno studiraju kineziologiju. Nadalje, neravnomjeran je broj sudionika s obzirom na političko opredjeljenje te se zbog toga nisu mogli analizirati rezultati i odgovoriti na drugu hipotezu istraživanja. Sudionike se pitalo razumiju li razliku između roda i spola te jesu li upoznati sa smjernicama za uključivanje transrodnih osoba u sportska natjecanja, no to je bila samo njihova subjektivna procjena te se nije provjerilo razumiju li zaista razliku te jesu li upoznati s aktualnim smjernicama. Cijelo istraživanje većinski je bilo vrlo dihotomno, odnosno sudionici su mogli odabrati slažu li se s nečim ili ne generalno, no ne u specifičnim situacijama. Osim toga, nisu imali priliku da objasne svoja stajališta. Naposljetku, nije se ispitao opći stav o transrodnim osobama te nije moguće utvrditi je li negativan stav prema uključivanju transrodnih sportaša u sportska natjecanja rezultat općeg negativnog stava.

S obzirom na malobrojna istraživanja na temu sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima potreban ih je još velik broj kako bi se mogli donositi određeni zaključci. Nedostaci ovog istraživanja ujedno su i preporuke za buduća istraživanja. Potrebno je istražiti koji su razlozi negativnog i nepodržavajućeg stava prema transrodnim sportašima te koji je utjecaj edukacije i iskustva rada s transrodnim osobama na stav ljudi. Osim toga potrebno je proširiti razumijevanje o stajalištima kineziologa prema transrodnim sportašima u vidu razlikuje li se stav o uključivanju i kategoriji u kojoj bi se transrodni sportaš trebao natjecati o tome je li tranziciju započeo prije ili poslije puberteta. Istraživanje bi trebalo proširiti i u drugim gradovima te na većem uzorku ljudi i u općoj populaciji. Potrebno je proučiti razloge za nepodržavanje sudjelovanja u natjecanjima kako bi se moglo reagirati. Kako bi se dobio točniji uvid prvenstveno je potrebno provesti kvalitativno istraživanje, a potom i kvantitativno na većem broju ljudi.

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati položaj transrodnih osoba u sportskim natjecanjima te ispitati stavove studenata Kineziološkog fakulteta u Osijeku o transrodnim osobama i njihovom sudjelovanju u sportskim natjecanjima. Analizom podataka ankete pokazalo se kako studentice Kineziološkog fakulteta u Osijeku u većoj mjeri podržavaju sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima od muškaraca. Osim toga pokazalo se kako je generalan stav da je transrodnim muškarcima otežano sudjelovanje u muškoj kategoriji, a da je transrodnim ženama olakšano sudjelovanje u ženskoj kategoriji te kako je sadržaj kolegija „Bioetika sporta“ pomogao sudionicima u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša. Nije bilo moguće istražiti utjecaj političkog opredjeljenja na stav o uključivanju transrodnih sportaša u sportska natjecanja. S obzirom na važnost sportske aktivnosti te postizanja jednakosti i inkluzivnosti u sportu potrebno je promijeniti trenutne stavove i tako osigurati pristupačnost i pravednost za sve.

7. Literatura

- Arbanas, G. (2021). Spolovi, rodni identiteti i seksualne orijentacije i grupna analiza. *Psihoterapija*, 35, 3-28.
- Camporesi, S., i McNamee, M. (2018). *Bioethics, genetics and sport*. Routledge.
- Flores, A. R., Haider-Markel, D. P., Lewis, D. C., Miller, P. R., Tadlock, B. L. i Taylor, J. K. (2020). Public attitudes about transgender participation in sports: The roles of gender, gender identity conformity, and sports fandom. *Sex Roles*, 83(5), 382-398. Doi: 10.1007/s11199-019-01114-z
- Giddens, A. (2007). Sociologija. Nakladni zavod Globus. Zagreb
- Gooren, L. i Bunck, M. (2004). Transsexuals and competitive sports. *European Journal of Endocrinology*, 151, 425–429. Doi: 10.1530/eje.0.1510425.
- Hargie, O. D., Mitchell, D. H. i Somerville, I. J. (2017). ‘People have a knack of making you feel excluded if they catch on to your difference’: Transgender experiences of exclusion in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 52(2), 223-239. doi: 10.1177/101269021558328
- Hilton, E. N. i Lundberg, T. R. (2021). Transgender women in the female category of sport: perspectives on testosterone suppression and performance advantage. *Sports Medicine*, 51(2), 199-214.
- Ingram, B. J., i Thomas, C. L. (2019). Transgender policy in sport, a review of current policy and commentary of the challenges of policy creation. *Current sports medicine reports*, 18(6), 239-247. doi: 10.1249/JSR.0000000000000605
- Jones, B. A., Arcelus, J., Bouman, W. P. i Haycraft, E. (2017). Sport and transgender people: a systematic review of the literature relating to sport participation and competitive sport policies. *Sports medicine*, 47(4), 701-716. Doi: 10.1007/s40279-016-0621
- Kraljić, S. i Drnovšek, K. (2022). Gender determination in sport. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 59(1), 41-58. <https://hrcak.srce.hr/file/399438>
- Muchicko, M. M., Lepp, A. i Barkley, J. E. (2014). Peer victimization, social support and leisure-time physical activity in transgender and cisgender individuals. *Leisure/Loisir*, 38(3-4), 295-308. doi: 10.1080/14927713.2015.1048088

- Smith, M., Cuthbertson, S. i Gale, N. (2012). Out for Sport: Tackling Transphobia in Sport. *Transgender Specific Companion Report*. Edinburgh: Equality Network. Dostupno na: <https://www.equality-network.org/wp-content/uploads/2013/03/Transgender-specific-companion-report.pdf>
- Škerbić, M. M. i Radenović, S. (2018). Bioetika sporta: prisutnost bioetičkih tema na području filozofije i etike sporta u Hrvatskoj i Srbiji. *Jahr–European Journal of Bioethics*, 9(2). 159-184. doi: <https://doi.org/10.21860/j.9.2.2>
- Taylor, J., Lewis, D., Haider-Markel, D., Flores, A., Miller, P., i Tadlock, B. (2018). The factors underlying public opinion about transgender rights. In J. Taylor, D. Lewis, & D. Haider-Markel (Eds.), *The remarkable rise of transgender rights* (pp. 87–103). Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Walch, S. E., Ngamake, S. T., Francisco, J., Stitt, R. L., i Shingler, K. A. (2012). The attitudes toward transgendered individuals scale: Psychometric properties. *Archives of sexual behavior*, 41(5), 1283-1291. doi: 10.1007/s10508-012-9995-6
- Walen, D. R., Nye, E. A., Rogers, S. M., Crossway, A. K., Winkelmann, Z. K., Walker, S. E., i Eberman, L. E. (2020). Athletic trainers' competence, education, and perceptions regarding transgender student-athlete patient care. *Journal of Athletic Training*, 55(11), 1142-1152. doi: 10.4085/1062-6050-147-19

7. Životopis

Moje ime je Dino Jeger. Rođen sam 16. rujna 1994. u Osijeku. Odrastao sam u Baranji u malom gradu Belom Manastiru. Većinu djetinjstva proveo sam na igralištu te na bazenima gdje se razvila moja ljubav prema sportu i sportskim aktivnostima. Dugi niz godina trenirao sam različite sportove, a najviše sam volio košarku. Sa 17 godina okrenuo sam se svijetu fitnesa i u tome pronašao svoje zvanje. Od tada redovito treniram i gradim svoje znanje koje nastojim usavršiti studiranjem na Kineziološkom fakultetu u Osijeku. Za vrijeme studiranja obavljao sam mnoge studentske poslove u kojima sam stekao različita znanja, iskustva i poznanstva od kojih najznačajnijim smatram rad u dječjoj sportskoj akademiji. Želja mi je konstantno se razvijati i pomoći ljudima u ostvarivanju njihovih ciljeva.

8. Prilozi

Prilog 1. Anketni upitnik istraživanja

1. Spol?

- a. Muški
- b. Ženski

2. Dob? (upisati broj navršenih godina) _____

3. Godina studija?

- a. 1. godina preddiplomskog studija
- b. 2. godina preddiplomskog studija
- c. 3. godina preddiplomskog studija
- d. 1. godina diplomskog studija
- e. 2. godina diplomskog studija

4. Koje je Vaše političko opredjeljenje?

- a. Ljevica
- b. Desnica
- c. Centar

5. Sudjelujete li aktivno u sportskim natjecanjima?

- a. Da
- b. Ne

6. Pratite li sportska natjecanja?

- a. Da
- b. Ne

7. Jeste li upoznati s pojmovima roda i spola, te njihovim razlikama?

- a. Da
- b. Ne
- c. Nisam siguran/a

8. Jeste li upoznati s problematikom sudjelovanja transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima?

- a. Nisam upoznat/a
- b. Malo sam upoznat/a
- c. Dobro sam upoznat/a

- d. Vrlo dobro sam upoznat/a
 - e. Odlično sam upoznat/a
9. Jeste li upoznati sa smjernicama o sudjelovanju transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima?
- a. Da
 - b. Ne
10. Podržavate li sudjelovanje transrodnih sportaša u sportskim natjecanjima?
- a. Da
 - b. Ne
11. Prema Vašem mišljenju, transrodne sportašice trebaju se natjecati u:
- a. Ženskoj kategoriji
 - b. Muškoj kategoriji
 - c. Zasebnoj kategoriji za transrodne sportaše/sportašice
12. Prema Vašem mišljenju, transrodni sportaši trebaju se natjecati u:
- a. Ženskoj kategoriji
 - b. Muškoj kategoriji
 - c. Zasebnoj kategoriji za transrodne sportaše/sportašice
13. Transrodnim muškarcima je natjecanje u muškoj kategoriji:
- a. Olakšano
 - b. Jednako
 - c. Otežano
14. Transrodnim sportašicama je natjecanje u ženskoj kategoriji:
- a. Olakšano
 - b. Jednako
 - c. Otežano
15. Smatrate li da je etički ispravno zabraniti transrodnim sportašicama sudjelovanje u ženskoj kategoriji?
- a. Da
 - b. Ne
16. Smatrate li da je etički ispravno zabraniti transrodnim sportašima sudjelovanje u muškoj kategoriji?

- a. Da
- b. Ne

17. Smatrate li da kolegij „Bioetika sporta“ treba biti sastavni dio studijskog programa Kinezioloških fakulteta u Hrvatskoj?

- a. Da
- b. Ne

18. Sadržaj kolegija „Bioetika sporta“ pomogao mi je u razumijevanju problematike rodne diskriminacije sportaša, te mi je pomogao u razumijevanju bioetičkih problema prisutnih u sportu.

- a. U potpunosti se slažem
- b. Djelomično se slažem
- c. Niti se slažem niti se ne slažem
- d. Djelomično se ne slažem
- e. U potpunosti se ne slažem